

RAZLIKE U ZNAČAJU POJEDINIH ASPEKATA POSLOVNOG USPEHA U ZAVISNOSTI OD STAROSTI I OBRAZOVANJA PREDUZETNICA

Danijela Stošić

Univerzitet u Nišu, Ekonomski fakultet, Srbija

✉ danijela.stosic@eknfak.ni.ac.rs

UDK
334.722-055.2
Originalni
naučni rad

Apstrakt: Cilj rada jeste ispitivanje značaja koji različiti aspekti poslovnog uspeha imaju za preduzetnice u Republici Srbiji, u zavisnosti od njihove starosti i obrazovanja. Empirijsko istraživanje je sprovedeno na uzorku koji je činilo 40 preduzetnica iz nekoliko urbanih područja na teritoriji Republike Srbije. Dobijeni podaci su analizirani primenom Analize glavnih komponenti (PCA) i jednofaktorske Multivarijacione analize varijansi (MANOVA). Rezultati istraživanja ukazuju na to da se posmatrani aspekti poslovnog uspeha u osnovi mogu grupisati oko dve ključne dimenzije poslovnog uspeha – oko kvalitativne i kvantitativne dimenzije. Iako je utvrđeno da postoje određene razlike u značaju ovih dimenzija poslovnog uspeha za preduzetnice različitih godina i obrazovanja, ove razlike nisu statistički značajne. Ipak, prikazano istraživanje se može shvatiti kao polazna studija, te se dalja istraživanja, koja bi eventualno podrazumevala realizaciju većeg uzorka, mogu sprovesti polazeći od definisanog konceptualno-metodološkog okvira.

Primljeno:
29.11.2015.
Prihvaćeno:
17.12.2015.

Ključne reči: preduzetništvo žena, poslovni uspeh, obrazovanje, godine starosti

1. Uvod

Jedna od najizraženijih karakteristika savremenog preduzetništva jeste povećanje obima i značaja preduzetničke aktivnosti žena. Iako preduzetnička aktivnost žena dobija na intenzitetu, ona i dalje zaostaje za preduzetničkom aktivnošću muškaraca – kako po pitanju obima, tako i po pitanju poslovnih performansi (Coleman i Robb, 2009; Kamberidou, 2013; Klapper i Parker, 2010; Xavier et al., 2012). U tom smislu se ističe da je preduzetnički potencijal žena od vitalnog značaja, ali da je i dalje nedovoljno iskorišćen izvor

ekonomskog rasta i razvoja (Vossenbergh, 2013; Zwan et al., 2012). Uzroci rodnog gepa u performansama preduzetnika i preduzetnica su predmet empirijskih istraživanja i mogu se svrstati u nekoliko grupa (videti, na primer, kod: Stošić, 2015). Neki od rezultata istraživanja ukazuju na to da između motiva da se započne preduzetnička aktivnost, načina na koji preduzetnici/ce ocenjuju različite aspekte poslovnog uspeha i samih poslovnih performansi postoji odnos korelacije (Buttner i Moore, 1997; Carter i Bennett, 2006; Cliff, 1998). Takođe, određeni autori pronalaze da preduzetnice ostvaruju lošije poslovne performanse (kvantitativno merene) zato što prioritet daju kvalitativnim aspektima poslovnog uspeha (Carter i Bennett, 2006). U tom smislu može biti od značaja analizirati različite aspekte poslovnog uspeha koje preduzetnice ocenjuju kao bitne i ispitati da li po ovom pitanju postoje određene razlike između različitih grupa preduzetnica.

Preduzetnička aktivnost žena je u Republici Srbiji označena delom ukupne preduzetničke aktivnosti koju treba podsticati radi ostvarivanja strateških ciljeva unapređenja konkurentnosti i inovativnosti sektora male privrede (Vlada Republike Srbije, 2015). Pri tome, uspeh u definisanju i implementaciji različitih mera podrške zahteva odgovarajuću teorijsku fundiranost u vidu rezultata empirijskog istraživanja prakse preduzetničke aktivnosti žena. Iako prepoznat kao značajan, rodni aspekt preduzetništva u Republici Srbiji predstavlja nedovoljno istraženu oblast. Sa ciljem da se pruži doprinos u sagledavanju karakteristika preduzetničke aktivnosti žena u Republici Srbiji u radu su prikazani rezultati istraživanja ovog fenomena, sa fokusom na pitanje percepcije poslovnog uspeha od strane preduzetnica. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 40 preduzetnica iz nekoliko urbanih područja u Republici Srbiji. Kako bi različiti aspekti poslovnog uspeha koje preduzetnice vrednuju bili grupisani u manji broj grupa na podacima je sprovedena Analiza glavnih komponenti (PCA), nakon čega je primenom jednofaktorske multivarijacione analize varijanse ispitano postojanje razlika u vrednovanju dimenzija poslovnog uspeha između različitih starosnih i obrazovnih grupa preduzetnica.

U nastavku rada su nakon pregleda literature i definisanja hipoteza, objašnjena određena metodološka pitanja sprovedenog istraživanja. Rezultati istraživanja su prikazani u četvrtom delu rada, nakon čega su diskutovani. Konačno, određena zaključna razmatranja su istaknuta u završnom delu rada.

2. Pregled literature

Ističe se da su za otpočinjanje preduzetničke aktivnosti preduzetnice dominantno motivisane kvalitativnim motivima (motivima kao što su: nezavisnost, fleksibilnost radnog vremena i slično), da su tokom poslovanja one manje orijentisane na ostvarivanje kvantitativnih poslovnih ciljeva, te da ovo može biti jedan od razloga zbog kog preduzetnice ostvaruju lošije poslovne

performanse (Carter i Bennet, 2006; Knorr et al., 2011). Stoga se rodni gep u poslovnim performansama preduzetnika i preduzetnica može posmatrati i kroz prizmu aspekata poslovnog uspeha koje naglašavaju preduzetnice, odnosno preduzetnici. Naime, u skladu sa svojim primarnim motivima za otpočinjanje preduzetničke aktivnosti, preduzetnice sopstveni posao dominantno ocenjuju sa internog aspekta (na primer: na bazi uspeha u ostvarivanju ličnog razvoja) i u manjoj meri koriste eksterne indikatore uspeha, kao što su profitabilnost i rast (Buttner i Moore, 1997; Rosa et al., 1994). Ocenjujući poslovni uspeh na taj način, preduzetnice mogu većinu svog napora usmeriti na ostvarivanje kvalitativnih aspekata poslovnog uspeha, što onda može objasniti rodni gep po pitanju kvantitativno merenih poslovnih performansi u korist preduzetnika. U tom smislu se i ističe da se većina preduzetnica zbog izraženije kvalitativne i relacije orijentacije u upravljanju sopstvenim poslom, oseća odgovornim za potrošače i da poslovni uspeh meri njihovom lojalnošću (Morris et al., 2006; Tan, 2008).

Razlike u procesu socijalizacije žena i muškaraca se prenose u poslovnu sferu njihovog života i dovode do toga da muškarci poslovni uspeh ocenjuju na bazi rasta njihovih preduzeća, dok žene koriste manje objektivne, odnosno kriterijume koji su više kvalitativne prirode. Stoga razlike u značaju koji različiti aspekti poslovnog uspeha imaju za preduzetnice mogu determinisati rast poslova koji su njihovom vlasništvu i kojim one upravljaju. Ukoliko je kvalitativni aspekt poslovnog uspeha za preduzetnice primarna dimenzija uspeha, to može uticati na to da između preduzetnica i preduzetnika postoje razlike u orijentaciji ka poslovnom rastu (Robichaud et al., 2007). Ukoliko preduzetnice ne definišu rast preduzeća kao svoj poslovni cilj, posledica ovakve orijentacije će biti to da u toku poslovanja one neće ni težiti ostvarivanju kvantitativnog rasta svojih preduzeća. U tom smislu se ističe da je orijentacija ka rastu veća u grupi preduzetnika (Orser i Hogarth-Scott, 2002). U odnosu na preduzetnice, preduzetnici pridaju veći značaj rastu kao poslovnom cilju, te je stoga veća verovatnoća da će ovaj cilj biti ostvaren od strane preduzeća u vlasništvu muškaraca (Orser i Hogarth-Scott, 2002; Verheul i Thurik, 2001). U najvećem broju slučajeva „*preduzeća u vlasništvu žena započinju kao mala i ostaju mala*“ (Alsos et al., 2006, str. 681; Bowen i Hisrich, 1986, str. 402). Niži prag ciljne veličine koji preduzetnice definišu za svoje poslove je rezultat njihove veće averzije prema riziku ali i činjenice da je kvalitativni aspekt poslovnog uspeha od većeg značaja za preduzetnice (Watson, 2002).

Nema sumnje da je poslovni uspeh složen fenomen koji čine kvalitativni i kvantitativni aspekti. U tom smislu je poslovni uspeh meren finansijskim indikatorima samo jedan od ciljeva u širokom spektru poslovnih ciljeva preduzetnica (Bird i Sapp, 2004; Carter et al., 2003; Chaganti i Parasuraman, 1996). Iako preduzetnice možda nisu primarno motivisane finansijskim faktorima, to ne znači da za njih finansijski uspeh nije jedan od značajnih

poslovnih ciljeva (Bird i Sap, 2004). Postoji mogućnost da je set poslovnih ciljeva preduzetnica u većoj meri diverzifikovan, sa dominacijom nefinansijskih komponenti (Bird i Sap, 2004; Jome et al., 2006). Štaviše, moguće je da ni preduzetnice po ovom pitanju ne predstavljaju homogenu grupu tržišnih aktera. Analizirajući uspješne poslovne žene srednjih godina, Gordon i Whelan (1998) ističu da postoji značajna kognitivna promena u definisanju poslovnog uspeha i da je ova promena u vezi sa godinama starosti ispitanica. Tokom vremena je shvatanje poslovnog uspeha od strane poslovnih žena srednjih godina promenjeno u smislu da poslovni uspeh danas one sagledavaju manje kroz prizmu tradicionalnih (tzv. *muških*) merila i da razvijaju definicije uspeha koje su u većoj meri lične, personalizovane. Istražujući motivaciju preduzetnica da započnu sopstveni posao, Budig (2006) pronalazi da postoje razlike između preduzetnica u profesionalnim i onih u neprofesionalnim zanimanjima. Tako su preduzetnice koje su angažovane u profesionalnim zanimanjima starije, obrazovanije, u većoj meri posluju u delatnostima u kojima dominiraju muškarci i u većoj meri su zainteresovane za ostvarivanje finansijskih aspekata poslovnog uspeha.

Polazeći od prezentovanog teorijskog okvira, definisane su sledeće istraživačke hipoteze:

H1: Različiti aspekti poslovnog uspeha ocenjeni od strane preduzetnica se mogu grupisati oko dve osnovne dimenzije: kvalitativne i kvantitativne.

H2: Postoje razlike u značaju koji različite dimenzije poslovnog uspeha imaju za preduzetnice u zavisnosti od njihovih godina starosti i obrazovanja.

3. Metodologija

3.1. Varijable, uzorak i prikupljanje podataka

Istraživanje je sprovedeno u periodu od jula do oktobra 2014. godine na uzorku od 40 žena vlasnica malih i srednjih preduzeća i žena registrovanih kao preduzetnica u skladu sa Zakonom (Narodna skupština Republike Srbije, 2011, čl. 2, 83). Uzorak je generisan iz nekoliko baza preduzetnica određenih poslovnih udruženja i komercijalnih banaka.¹ Geografski posmatrano, uzoračke jedinice su iz nekoliko urbanih područja na teritoriji Republike Srbije. Ova karakteristika uzorka je u skladu sa rezultatima prezentovanim od strane autorke Babović (2012, str. 57), prema kojima je većina preduzetnica u Republici Srbiji locirana u urbanim područjima (čak četiri od pet preduzetnica u Republici Srbiji

¹ Baze preduzetnica: Privredne komore Republike Srbije; Kluba prvih žena; Zavoda za rodnu jednakost Autonomne pokrajine Vojvodine; Udruženja poslovnih žena Nadežda Petrović iz Čačka; Udruženja poslovnih žena iz Subotice; Mreže ženskog preduzetništva Fenomena iz Kraljeva; Centra za žensko preduzetništvo Teodora iz Niša; baze preduzetnica nekoliko komercijalnih banaka (predstavnicu banaka su izričito odbili mogućnost da se u radu navede ime banke).

živi u urbanim oblastima). Upitnik je distribuiran putem elektronske pošte ili lično preduzetnicama. Ipak, stopa odgovora nije mogla biti utvrđena budući da nije poznata veličina inicijalnog uzorka. Naime, jedan broj preduzetnica iz pomenutih baza je kontaktiran od strane predstavnika poslovnih udruženja, odnosno banaka. Stoga nije bilo moguće utvrditi ukupan broj preduzetnica koje su dobile upitnik.

Poslovni uspeh je kao zavisna varijabla ocenjen na kontinuumu od osam različitih aspekata poslovnog uspeha (prema ocenama ispitanica) – rast profita (PfrRst), rast zaposlenosti (ZplRst), lično bogatstvo (LčnBog), lični ciljevi (LčnCilj), satisfakcija i lojalnost potrošača (SatLojPotr), satisfakcija i razvoj zaposlenih (SatRzvZpl), odnosi sa zaposlenima i potrošačima (OdnZplPotr), balans između porodičnih i poslovnih obaveza (PorPosBal). Za merenje značaja različitih aspekata poslovnog uspeha korišćena je Likertova skala sa pet podeoka (1 – potpuno nebitno; 2 – nebitno; 3 – nemam stav; 4 – značajno; 5 – naročito značajno).

Obrazovanje i godine starosti ispitanica su definisani kao nezavisne varijable. Obrazovanje je ocenjeno na bazi nivoa obrazovanja ispitanica – ObrNivo (bez završene osnovne škole, sa osnovnom školom, srednjom školom, višom školom, fakultetom, sa masterom i doktoratom), kao i na bazi polja u kom je stečen poslednji završeni nivo obrazovanja – ObrPolje (Usluge; Opšti programi; Obrazovanje; Društvene nauke, poslovanje i pravo; Poljoprivreda i veterinarstvo; Humanističke nauke i umetnost; Prirodne nauke; Zdravstvo i socijalna zaštita; Tehnika, proizvodnja i građevinarstvo). Vrednosti za varijablu nivo obrazovanja ili obrazovno postignuće (ObrNivo) su određene na bazi poslednjeg stečenog nivoa obrazovanja u zvanično priznatom obrazovnom sistemu. U svrhu definisanja polja obrazovanja (ObrPolje) kao kvalitativne i predmetno specifične karakteristike obrazovanja, korišćena je Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja (UNESCO Institute for Statistics, 2012).² Definisane su četiri starosne grupe ispitanica, i to: do 25 godina starosti; od 26 do 45 godina; od 46 do 65 godina i 66 i više godina starosti.

Na osnovu demografskih karakteristika uzorka može se zaključiti da je najveći broj preduzetnica u uzorku starosti od 26 do 45 godina, da je za većinu njih srednja škola poslednji završeni nivo obrazovanja i da je najveći broj preduzetnica obrazovanje steklo u polju Društvene nauke, poslovanje i pravo (tabela 1). Demografske karakteristike poslova preduzetnica nisu mogle da budu utvrđene, budući da nisu sve ispitanice u potpunosti odgovorile na pitanja iz upitnika.

²Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja (engl. *International Standard Classification of Education* (ISCED)) je korišćena i u Anketi o radnoj snazi i u Anketi o obrazovanju odraslih od strane Republičkog zavoda za statistiku Republike Srbije. U ovim anketama je korišćena klasifikacija iz 1997. godine (ISCED 1997). Između ISCED 1997 i ISCED 2011 nema razlika po pitanju identifikovanih polja obrazovanja.

Tabela 1. Godine starosti i obrazovanje jedinica uzorka

Godine	Frekvencija (Procenat)
do 25	4 (10,00)
26-45	24 (60,00)
46-65	12 (30,00)
66 i više	0 (0,00)
Ukupno	40 (100,00)
Obrazovanje – Poslednji završeni nivo	
Bez osnovnog obrazovanja	0 (0,00)
Osnovno obrazovanje	0 (0,00)
Srednja škola	18 (45,00)
Viša škola	5 (12,50)
Fakultet	12 (30,00)
Master	4 (10,00)
Doktorat	1 (2,5)
Ukupno	40 (100,00)
Obrazovanje – Polje poslednjeg završenog nivoa	
Usluge	8 (20,00)
Opšti programi	5 (12,50)
Obrazovanje	8 (20,00)
Društvene nauke, poslovanje i pravo	9 (22,50)
Poljoprivreda i veterinarstvo	2 (5,00)
Humanističke nauke i umetnost	1 (2,50)
Prirodne nauke	3 (7,50)
Zdravstvo i socijalna zaštita	3 (7,50)
Tehnika, proizvodnja i građevinarstvo	1 (20,50)
Ukupno	40 (100,00)

3.2. Statističke metode

U cilju pojednostavljenja analize i grupisanja različitih aspekata poslovnog uspeha izvršena je redukcija faktora. U tom smislu je za grupisanje većeg broja analiziranih aspekata poslovnog uspeha sprovedena Analiza glavnih komponenti (PCA – *Principal Component Analysis*) sa *Varimax* rotacijom. Za proveru postojanja linerane povezanosti varijabli korišćen je dijagram raspršenosti. Kako bi bile identifikovane netipične i ekstremne vrednosti, određeno je da će se netipičnim i ekstremnim vrednostima smatrati faktorski skorovi čija je udaljenost od srednje vrednosti veća od tri standardne devijacije. U analizu su uključene varijable sa vrednošću koeficijenta međusobne korelacije $|r| \geq 0,3$. Za ocenu adekvatnosti uzorka korišćene su vrednosti *Kaiser-Meyer-Olkin* testa i *Bartlettovog* testa sferičnosti. Minimalni zahtev za adekvatnost uzorkovanja definisan je kao vrednost *Kaiser-Meyer-Olkin* testa od 0,6 – za ceo set podataka i za pojedinačne varijable. Za ocenu adekvatnosti varijabli za Analizu glavnih komponenti korišćena je vrednost *Bartlettovog*

testa sferičnosti ($p < 0,05$). Kriterijum karakteristične vrednosti, ili *Kaiserov* kriterijum, je korišćen kao kriterijum za broj faktora za ekstrakciju. Za utvrđivanje nivoa u kome varijable na skali mere isti fenomen korišćeno je *Cronbach* alfa merilo interne konzistentnosti skale (granična vrednost: *Cronbach* $\alpha \geq 0,60$). Nakon toga je za svaku jedinicu uzorka utvrđen faktorski skor – kao prosečna vrednost skorova svih varijabli koje značajno opterećuju posmatrani faktor. Ovi faktorski skorovi su korišćeni u naknadnoj analizi. Budući da su sve varijable doprinosile faktorima u istom smeru, nije bilo potrebe da se sprovede riverzno kodiranje.

Za testiranje razlika u srednjim vrednostima izdvojenih komponenti poslovnog uspeha između grupa preduzetnica različite starosti, nivoa i polja obrazovanja, korišćena je jednofaktorska Multivarijaciona analiza varijanse (MANOVA). Pretpostavka koja se odnosi na postojanje univarijacionih i multivarijacionih netipičnih vrednosti ocenjena je na bazi vizuelnog uvida u *box-plot* dijagram, odnosno na bazi *Mahalanobisovog* rastojanja (granična vrednost: 13,82). Multikolinearnost između zavisnih varijabli je ocenjena na bazi vrednosti *Pearson*-ovog koeficijenta korelacije, dok je za svaku grupu nezavisnih varijabli postojanje linearne veze između zavisnih varijabli ocenjeno na bazi uvida u dijagram raspršenosti. Homogenost matrica varijanse i kovarijanse proverena je *Boxovim* testom za jednakost kovarijansi matrice. *Wilksov* lambda test multivarijacione statistike je korišćen za testiranje statističke značajnosti razlika između grupa. Navedene analize sprovedene su korišćenjem statističkog paketa *SPSS* (*Statistical Package for Social Science*, Ver. 22).

4. Rezultati

Sprovođenjem Analize glavnih komponenti, različiti aspekti poslovnog uspeha koje su ispitanice ocenjivale su grupisani oko dve dimenzije poslovnog uspeha – kvalitativne i kvantitativne.³ Pre sprovođenja same analize, utvrđeno je da su pretpostavke za njenu realizaciju zadovoljene. Naime, utvrđeno je da su varijable linearno povezane, dok među podacima nije bilo netipičnih ili ekstremnih vrednosti. Kao što se na osnovu podataka prezentovanih u Tabeli 2 može zaključiti, ispunjena je pretpostavka koja se odnosi na graničnu vrednost koeficijenata korelacije (sve varijable imaju bar jednu vrednost $|r| \geq 0,3$).

³Ovi rezultati Analize glavnih komponenti su prezentovani i u radu pod nazivom: *Aspects of the Business Success Important to Female Entrepreneurs in Urban Areas of the Republic of Serbia – A Pilot Study* (rad prihvaćen za publikovanje).

Tabela 2. Korelaciona matrica

	PfRst	ZplRst	LčnBog	LčnCilj	SatLojPotr	SatRzvZpl	OdnZplPotr	PorPosBal
PfRst	1,000	0,619	0,619	0,809	0,422	0,416	0,485	0,461
ZplRst	0,619	1,000	0,527	0,540	0,306	0,691	0,502	0,445
LčnBog	0,619	0,527	1,000	0,631	0,389	0,379	0,266	0,456
LčnCilj	0,809	0,540	0,631	1,000	0,615	0,451	0,435	0,603
SatLojPotr	0,422	0,306	0,389	0,615	1,000	0,633	0,669	0,656
SatRzvZpl	0,416	0,691	0,379	0,451	0,633	1,000	0,796	0,563
OdnZplPotr	0,485	0,502	0,266	0,435	0,669	0,796	1,000	0,575
PorPosBal	0,461	0,445	0,456	0,603	0,656	0,563	0,575	1,000

Na osnovu vrednosti ukupnog *Kaiser-Meyer-Olkin* merila zaključuje se da je uzorak adekvatan (tabela 3). Štaviše, na to da su podaci faktorabilni ukazuje i vrednost *Bartlett*-ovog testa sferičnosti koji je statistički značajan ($p=0,0001$), dok su sva pojedinačna *Kaiser-Meyer-Olkin* merila veća od 0,7.

Tabela 3. Kaiser-Meyer-Olkin i Bartlett test

<i>Kaiser-Meyer-Olkin</i> merilo adekvatnosti uzorka	0,767
<i>Bartlett</i> -ov test sferičnosti	Aproks.Hi-kvadrat
	210,263
	df
	28
	Znač.
	0,000

Anti-image korelacija

	PfRst	ZplRst	LčnBog	LčnCilj	SatLojPotr	SatRzvZpl	OdnZplPotr	PorPosBal
PfRst	0,703*	-0,304	-0,254	-0,652	0,182	0,302	-0,457	0,152
ZplRst	-0,304	0,742*	-0,148	-0,076	0,387	-0,627	0,122	-0,094
LčnBog	-0,254	-0,148	0,888*	-0,088	-0,111	-0,096	0,265	-0,142
LčnCilj	-0,652	-0,076	-0,088	0,761*	-0,445	-0,007	0,288	-0,239
SatLojPotr	0,182	0,387	-0,111	-0,445	0,771*	-0,290	-0,296	-0,225
SatRzvZpl	0,302	-0,627	-0,096	-0,007	-0,290	0,723*	-0,567	0,019
OdnZplPotr	-0,457	0,122	0,265	0,288	-0,296	-0,567	0,724*	-0,195
PorPosBal	0,152	-0,094	-0,142	-0,239	-0,225	0,019	-0,195	0,912*

*Merila adekvatnosti uzorkovanja

Rezultati Analize glavnih komponenti ukazuju na to da dve komponente imaju karakterističnu vrednost veću od 1 (tabela 4). Ekstrahovane komponente objašnjavaju 59,39%, odnosno 14,36% ukupne varijanse, dok je kumulativno objašnjeno 73,75% varijanse.

Na bazi faktorskih opterećenja i vrednosti komunaliteta (tabela 5) zaključuje se da se svi posmatrani aspekti poslovnog uspeha mogu grupisati oko dve osnovne dimenzije. Imajući u vidu prirodu varijabli koje se grupišu oko ekstrahovanih faktora, može se zaključiti da preduzetnice ocenjuju poslovni

uspeh kroz prizmu njegove kvalitativne i kvantitativne dimenzije. U tom smislu se ističe da se prva hipoteza može prihvatiti. Prvu, ili kvalitativnu komponentu opterećuju varijable kao što su: odnosi sa zaposlenima i potrošačima, satisfakcija i razvoj zaposlenih, satisfakcija i lojalnost potrošača i balans između porodičnih i poslovnih obaveza. S druge strane, varijable kao što su rast profita, lično bogatstvo, povećanje broja zaposlenih, ali i lični ciljevi preduzetnica opterećuju drugu, odnosno kvantitativnu komponentu.

Tabela 4. Objašnjenje ukupne varijanse

Komponenta	Karakteristične vrednosti			Ekstrakcijasume kvadrata opterećenja			Rotacijasure kvadrata opterećenja		
	Ukupno	% Varijanse	Kumulativno %	Ukupno	% Varijanse	Kumulativno %	Ukupno	% Varijanse	Kumulativno %
1	4,751	59,389	59,389	4,751	59,389	59,389	3,030	37,869	37,869
2	1,149	14,364	73,753	1,149	14,364	73,753	2,871	35,884	73,753
3	0,780	9,748	83,501						
4	0,469	5,864	89,364						
5	0,371	4,639	94,003						
6	0,262	3,272	97,274						
7	0,125	1,564	98,839						
8	0,093	1,161	100,000						

Tabela 5. Rotirana faktorska matrica za analizu glavnih komponenti sa *Varimax* rotacijom dvo-faktorskog upitnika

Varijable	Rotirani koeficijenti za komponente		Komunalitet
	Komponenta 1 – Kvalitativna	Komponenta 2 – Kvantitativna	
OdnZplPotr	<u>0,897</u>	0,179	0,836
SatRzvZpl	<u>0,863</u>	0,258	0,812
SatLojPotr	<u>0,787</u>	0,282	0,700
PorPosBal	<u>0,672</u>	0,417	0,625
PfRst	0,265	<u>0,858</u>	0,806
LčnBog	0,139	<u>0,843</u>	0,730
LčnCilj	0,357	<u>0,824</u>	0,806
ZplRst	0,438	<u>0,627</u>	0,585

Napomena: Veća faktorska opterećenja za svaku varijablu su podvučena

Metod ekstrakcije: Analiza glavnih komponenti

Metod rotacije: *Varimax* sa *Kaiser* normalizacijom. Rotacija u tri iteracije.

Za ispitivanje postojanja razlike u srednjim vrednostima faktorskih skorova između preduzetnica različite starosti i nivoa/polja obrazovanja korišćena je jednofaktorska MANOVA. Po pitanju analize postojanja razlika između

različitih starosnih grupa preduzetnica, uvidom u *box-plot* dijagram utvrđeno je da među podacima postoji jedna netipična vrednost (uzoračka jedinica broj 34). Stoga je ova jedinica isključena iz dalje analize. Na bazi vrednosti *Pearson*-ovog koeficijenta korelacije utvrđeno je da nema multikolinearnosti ($r=0,345$, $p=0,031$), dok je na bazi vrednosti *Mahalanobis*-ovog rastojanja zaključeno da među podacima nema multivarijacionih netipičnih vrednosti. Vrednost *Boxovog* testa jednakosti kovarijansi matrice ($p=0,753$) sugerise to da postoji homogenost matrica varijansi-kovarijansi. U uzorku nije bilo ispitanica starosti 66 i više godina. U svakoj drugoj starosnoj grupi je bilo više od dve ispitanice (do 25 godina: 4; od 26 do 46 godina: 23; od 46 do 65 godina: 12). Vrednosti deskriptivne statistike za svaki nivo zavisne varijable su prikazane u tabeli 6.

Tabela 6. Godine starosti preduzetnica – deskriptivna statistika

Zavisna varijabla	Godine starosti	Sr. vrednost	Std. greška	95% interval poverenja	
				Donja granica	Gornja granica
Komponenta 1 – Kvalitativna	do 25	4,813	0,247	4,311	5,314
	26-45	4,482	0,103	4,273	4,691
	46-65	4,333	0,143	4,044	4,623
Komponenta 2 – Kvantitativna	do 25	4,313	0,326	3,651	4,974
	26-45	4,130	0,136	3,854	4,406
	46-65	3,729	0,188	3,347	4,111

Značaj i kvalitativne, i kvantitativne dimenzije poslovnog uspeha opada sa povećanjem starosti preduzetnica, dostižući najveći značaj kod najmlađe starosne grupe preduzetnica. Ipak, iako su određene razlike u značaju dimenzija poslovnog uspeha utvrđene, ove razlike između različitih starosnih grupa preduzetnica nisu statistički značajne (tabela 7).

Tabela 7. Wilksov lambda multivarijacioni test

Varijable	Vrednost	F	Hipot. df	Greška df	Znač.	parcijalna η^2
Godine <i>Wilks-ova</i> Λ	0,866	1,310	4,000	70,000	0,275	0,070
ObrNivo <i>Wilks-ova</i> Λ	0,847	0,952	6,000	66,000	0,465	0,080
ObrPolje <i>Wilks-ova</i> Λ	0,635	1,274	12,000	60,000	0,257	0,203

Za potrebe sprovođenja analize razlika između grupa preduzetnica različitog nivoa obrazovanja, preliminarna provera pretpostavki je ukazala na to da među podacima postoji jedna univarijaciona netipična vrednost (uzoračka jedinica broj 4) koja je zbog toga isključena iz dalje analize. Takođe, iz dalje analize je isključena uzoračka jedinica broj 34 zato što je u obrazovnoj grupi najvišeg

nivoa (doktorat) bila samo jedna ispitanica. U uzorku nije bilo ispitanica sa manje od srednjoškolskog nivoa obrazovanja. U preostalim obrazovnim grupama je bilo više od dve ispitanice (srednja škola: 18; viša škola: 4; fakultet: 12; master: 4). Među podacima nije bilo multivarijacionih netipičnih vrednosti što je zaključeno na bazi vrednosti *Mahalanobis*-ove razdaljine. Takođe, nije bilo multikolinearnosti ($r=0,343$, $p=0,035$), dok je uslov o homogenosti matrice varijansi-kovarijansi zadovoljen (ocenjeno na bazi *Box*-ovog testa, $p=0,383$). Deskriptivna statistika za analizu grupa preduzetnica različitog nivoa obrazovanja data je u tabeli 8.

Tabela 8. Nivo obrazovanja – deskriptivna statistika

Zavisne varijable	Nivo obrazovanja	Sr. vrednost	Std. greška	95% interval poverenja	
				Donja granica	Gornja granica
Komponenta 1 – Kvalitativna	srednja škola	4,417	0,115	4,183	4,651
	viša škola	5,000	0,244	4,504	5,496
	fakultet	4,354	0,141	4,068	4,641
	master	4,562	0,244	4,066	5,059
Komponenta 2 – Kvantitativna	srednja škola	3,958	0,163	3,628	4,289
	viša škola	4,375	0,345	3,674	5,076
	fakultet	3,979	0,199	3,574	4,384
	master	4,187	0,345	3,486	4,889

Preduzetnice sa diplomom više škole ocenjuju najvećom prosečnom ocenom i kvalitativnu i kvantitativnu dimenziju poslovnog uspeha. Najmanja ocena za kvalitativnu dimenziju poslovnog uspeha zabeležena je u grupi preduzetnica sa završenim fakultetom, dok je kvantitativna dimenzija poslovnog uspeha najmanje značajna za preduzetnice čiji je poslednji nivo stečenog obrazovanja srednja škola. Međutim, kao što je bio slučaj kod varijable *godine starosti*, nije utvrđena statistička značajnost razlika u značaju izdvojenih komponenti poslovnog uspeha evidentiranih između grupa preduzetnica različitog nivoa obrazovanja (Tabela 7).

Što se tiče analize razlika između grupa preduzetnica različitog polja obrazovanja, među podacima nije zabeleženo postojanje univarijacionih netipičnih vrednosti. Ipak, uzoračke jedinice broj 12 i broj 38 su isključene iz dalje analize, imajući u vidu neodgovarajući broj ispitanica u odnosnim grupama: Humanističke nauke i umetnost (1 ispitanica) i Tehnika, proizvodnja i građevinarstvo (1 ispitanica). Broj ispitanica u preostalim grupama je adekvatan (Usluge: 8; Opšti programi: 5; Obrazovanje: 8; Društvene nauke, poslovanje i pravo: 9; Poljoprivreda i veterinarstvo: 2; Prirodne nauke: 3; Zdravstvo i socijalna zaštita: 3). Među podacima nije bilo multikolinearnosti ($r=0,635$, $p<0,0005$), niti multivarijacionih netipičnih vrednosti. Konačno, na osnovu

vrednosti *Boxovog* testa ($p=0,052$) ocenjeno je da postoji homogenost matrice varijansi-kovarijansi. U tabeli 9 su prikazani rezultati deskriptivne statistike za analizu preduzetnica različitog polja obrazovanja.

Tabela 9. Polje obrazovanja – deskriptivna statistika

Zavisne varijable	Polje obrazovanja	Sr. vrednost	Std. greška	95% interval poverenja	
				Donja granica	Donja granica
Komponenta 1 – Kvalitativna	Usluge	4,531	0,255	4,012	5,051
	Opšti programi	4,500	0,322	3,843	5,157
	Obrazovanje	4,531	0,255	4,012	5,051
	Društvene nauke, poslovanje i pravo	4,343	0,240	3,853	4,832
	Poljopriveda i veterinarstvo	3,875	0,509	2,836	4,914
	Prirodne nauke	4,917	0,416	4,068	5,765
	Zdravstvo i socijalna zaštita	3,333	0,416	2,485	4,182
	Komponenta 2 – Kvantitativna	Usluge	4,219	0,259	3,690
Opšti programi		3,850	0,328	3,181	4,519
Obrazovanje		4,156	0,259	3,627	4,685
Društvene nauke, poslovanje i pravo		3,833	0,245	3,334	4,332
Poljopriveda i veterinarstvo		3,375	0,519	2,317	4,433
Prirodne nauke		4,500	0,424	3,636	5,364
Zdravstvo i socijalna zaštita		2,583	0,424	1,719	3,447

Obe dimenzije poslovnog uspeha su od najvećeg značaja za preduzetnice koje su svoje obrazovanje stekle u polju Prirodne nauke. Sa druge strane, najmanja prosečna ocena za obe dimenzije poslovnog uspeha je registrovana u grupi preduzetnica obrazovanih u polju Zdravstvo i socijalna zaštita. Kao i u prethodnim slučajevima, nije pronađena statistička značajnost identifikovanih razlika u oceni značaja aspekata poslovnog uspeha između preduzetnica različitog polja obrazovanja (tabela 7). Odsustvo statističke značajnosti u dobijenim rezultatima onemogućava prihvatanje druge hipoteze.

5. Diskusija rezultata

Evidentno je da preduzetnice percipiraju poslovni uspeh kroz obe njegove dimenzije – kvalitativnu i kvantitativnu. Nefinansijske manifestacije poslovnog uspeha, kao što su izgradnja odnosa i ostvarivanje satisfakcije stejkholdera, uspostavljanje balansa između porodičnih i poslovnih obaveza, preduzetnice sagledavaju kao kvalitativnu dimenziju poslovnog uspeha. S druge strane su finansijski i ostali kvantitativni aspekti poslovnog uspeha kao što su rast profita i broja zaposlenih, lično bogatstvo. Interesantno je da aspekt poslovnog uspeha

koji se odnosi na ostvarivanje ličnih ciljeva preduzetnice vezuju za kvantitativnu dimenziju poslovnog uspeha. Na osnovu toga se može suditi da su lični ciljevi preduzetnica u vezi sa ostvarivanjem kvantitativnih poslovnih ciljeva. Čini se da ovaj rezultat nije u potpunosti u liniji sa onima koji sugerišu to da su preduzetnice prvenstveno zainteresovane za kvalitativnu dimenziju poslovnog uspeha (Carter i Bennet, 2006; Clif, 1998; Verheul i Thurik, 2001), i da se dominantno bave relacionom komponentom posla (Bird i Brush, 2002; Buttner, 2001; Jome et al., 2006). Povezivanje ličnih ciljeva za ostvarivanje kvantitativnih indikatora poslovnog uspeha može ukazivati na to da preduzetnice u Republici Srbiji sebe vide kao odgovorne za ekonomsko obezbeđenje sopstvene porodice, čime ostvaruju svoje lične ciljeve. Ovakvo tumačenje bi bilo u skladu sa rezultatima koje iznose *Manolova et al.* (2007) prema kojima preduzetnice u ekonomijama u tranziciji povezuju rast svojih preduzeća sa ekonomskim benefitima za svoju porodicu. Imajući u vidu starosnu strukturu uzorka (sa dominacijom starosne grupe od 26 do 45 godina), može se pretpostaviti da većina preduzetnica u uzorku ima porodicu o kojoj brine. Ovo može biti razlog zašto su lični ciljevi preduzetnica izraženo povezani sa kvantitativnom dimenzijom poslovnog uspeha.

I pored toga što su u nivou značaja kvantitativne i kvalitativne dimenzije poslovnog uspeha evidentirane određene razlike između grupa preduzetnica različite starosti, nivoa i polja obrazovanja, druga hipoteza nije potvrđena. I kvalitativna, i kvantitativna dimenzija su kao najznačajnije ocenjene od strane najmlađih preduzetnica. Mlađe preduzetnice mogu imati više entuzijazma i ambicije (Storey, 2010), što može voditi ka tome da one u većoj meri vrednuju obe dimenzije poslovnog uspeha. Rezultati deskriptivne statistike ukazuju na to da je kvalitativna dimenzija uspeha od većeg značaja u odnosu na kvantitativnu, u svim starosnim grupama preduzetnica. Takođe, svi aspekti poslovnog uspeha koji se vezuju za njegovu kvalitativnu dimenziju su bolje ocenjeni u odnosu na one varijable koje čine kvantitativnu dimenziju poslovnog uspeha, u svakoj od posmatranih obrazovnih grupa preduzetnica (i po nivou, i po polju obrazovanja). Ovo potvrđuje stanovište da poslovni uspeh preduzetnice percipiraju kao kompleksan fenomen u kome dominiraju kvalitativna, manje objektivna merila kao što su odnosi, satisfakcija, balans između poslovnih i porodičnih obaveza (Coleman i Robb, 2009; Jome et al., 2006; Kamberidou, 2013). Međutim, rezultati pokazuju to da nema statističke značajnosti razlika po pitanju značaja koji kvalitativna i kvantitativna dimenzija poslovnog uspeha imaju za preduzetnice različite starosti ($F(4,70)=1,310$; $p=0,275$; *Wilks*ova $\Lambda=0,866$; parcijalna $\eta^2=0,070$), različitog nivoa obrazovanja ($F(6,66)=0,952$; $p=0,465$; *Wilks*-ova $\Lambda=0,847$; parcijalna $\eta^2=0,080$), ili različitog polja obrazovanja ($F(12,60)=1,274$; $p=0,257$; *Wilks*ova $\Lambda=0,635$; parcijalna $\eta^2=0,203$).

6. Zaključak

Motivacija preduzetnika da započnu sopstveni posao je kompleksan fenomen koji čine kvalitativni i kvantitativni motivi. Složena struktura motiva da se započne preduzetnička aktivnost određuje aspekte poslovnog uspeha koji će kasnije, tokom upravljanja sopstvenim poslom, preduzetnici favorizovati. Preduzetnici i preduzetnice se međusobno razlikuju po pitanju dominantnog motiva za otpočinjanje preduzetničke aktivnosti i ove razlike dovode do toga da se preduzetnici i preduzetnice razlikuju i po pitanju poslovnih ciljeva koje definišu kao bitne. Drugim rečima, preduzetnici i preduzetnice vrednuju različite aspekte poslovnog uspeha, pri čemu preduzetnice favorizuju kvalitativne aspekte kao što su: nezavisnost, balans između porodičnih i poslovnih obaveza, satisfakcija stejkholdera i slično, nasuprot više kvantitativnim aspektima kao što su: profit i rast. Međutim, postoje i argumenti u prilog tvrdnji da nisu sve preduzetnice iste po pitanju preferencija pojedinih aspekata poslovnog uspeha.

Prema oceni preduzetnica u Republici Srbiji, ispitivani aspekti poslovnog uspeha su po svojoj prirodi ili kvalitativni, ili kvantitativni. U tom smislu je potvrđena prva istraživačka hipoteza. Uspeh za preduzetnice u Republici Srbiji, pored ostvarivanja poslovnog rasta, podrazumeva i postizanje balansa u izvršavanju poslovnih i porodičnih obaveza, kao i izgradnju i održavanje odnosa sa kupcima, zaposlenima i ostalim stejkholderima. Imajući u vidu to da se poslovni uspeh percipira kao višedimenzionalni fenomen, čini se opravdanim širenje spektra merila poslovnog uspeha tako da se obuhvati i kvalitativni aspekt ovog fenomena. Ovakav pristup bi bio dobra osnova za celovito sagledavanje rezultata preduzetničke aktivnosti žena. U nastojanju da se sa aspekta značaja različitih dimenzija poslovnog uspeha utvrdi nivo homogenosti grupe preduzetnica, rezultati sprovedenog istraživanja sugerišu to da po ovom pitanju postoje određene razlike između grupa preduzetnica različite starosti, nivoa i polja obrazovanja. Takođe, kvalitativna dimenzija poslovnog uspeha je u odnosu na kvantitativnu dimenziju bolje ocenjena u svim analiziranim starosnim i obrazovnim grupama preduzetnica. Međutim, nije utvrđena statistička značajnost evidentiranih razlika. Zaključci izneti u vezi sa uticajem godina starosti i obrazovnih karakteristika preduzetnica na ocenu značaja poslovnog uspeha moraju biti prihvaćeni sa rezervom – imajući u vidu određena metodološka ograničenja istraživanja (ograničenja koja se prvenstveno odnose na veličinu uzorka). Takođe, nebalansiran dizajn istraživanja (u delu MANOVA analize) može uticati na integritet analize. Budući da u dobijenim rezultatima nema statističke značajnosti, može se istaći da među preduzetnicama različite starosti, nivoa i polja obrazovanja nema razlika u oceni značaja kvalitativne i kvantitativne dimenzije poslovnog uspeha. Prema tome, nema jasne potvrde druge hipoteze. Ipak, preporuka je da se ovi zaključci provere na većem uzorku. Takođe, dobijeni rezultati mogu ukazivati na potrebu da se u analizu uključe i druge lične karakteristike preduzetnica kako bi se ispitaio njihov eventualni uticaj na ocenu značaja kvalitativne i kvantitativne dimenzije poslovnog uspeha.

Literatura

- Alsos, A., Isaksen, E. and E. Junggren (2006) "New Venture Financing and Subsequent Business Growth in Men- and Women-Led Business", *Entrepreneurship Theory and Practice*, 30 (5): 667-686.
- Babović, M. (2012) *Polazna studija o preduzetništvu žena u Srbiji*, Beograd: Program Ujedinjenih nacija za razvoj.
- Bird, B. and C. Brush (2002) "A Gendered Perspective on Organizational Creation", *Entrepreneurship Theory and Practice*, 26(3): 41-65.
- Bird, S. and S. Sapp (2004) "Understanding the Gender Gap in Small Business Success: Urban and Rural Comparisons", *Gender and Society*, 18(1): 5-28.
- Bowen, D. and R. Hisrich (1986) "The Female Entrepreneur: A Career Development Perspective", *The Academy of Management Review*, 11(2): 393-407.
- Budig, M. (2006) "Intersections on the Road to Self-Employment: Gender, Family and Occupational Class", *Social Forces*, 84(4): 2223-2239.
- Buttner, H. (2001) "Examining Female Entrepreneurs' Management Style: An Application of Relational Frame", *Journal of Business Ethics*, 29(3): 253-269.
- Buttner, H. and D. Moore (1997) "Women's Organizational Exodus to Entrepreneurship: Self-Reported Motivations and Correlates with Success", *Journal of Small Business Management*, 35(1): 34-46.
- Carter, N., Brush, C., Greene, P., Gatewood, E. and M. Hart (2003), "Women entrepreneurs who break through to equity financing: the influence of human, social and financial capital", *Venture Capital*, 5(1): 1-28.
- Carter, S. and D. Bennett (2006) "Gender and Entrepreneurship", u Carter, S. and D. Jones-Evans (ur.), *Enterprise and Small Business – Principles, Practice and Policies*, Harlow: Prentice Hall.
- Chaganti, R. and S. Parasuraman (1996) "A Study of Impacts of Gender on Business Performance and Management Patterns in Small Business", *Entrepreneurship: Theory & Practice*, 21(2): 73-75.
- Cliff, J. (1998) "Does one size fit all? Exploring the relationship between attitudes towards growth, gender, and business size", *Journal of Business Venturing*, 13(6): 523-542.
- Coleman, S. and A. Robb (2009) "A comparison of new firm financing by gender: evidence from the Kauffman Firm Survey data", *Small Business Economics*, 33(4): 397-411.
- Gordon, J. and K. Whelan (1998) "Successful professional women in midlife: How organizations can more effectively understand and respond to the challenges", *Academy of Management Executive*, 12 (1): 8-24.
- Jome, L., Donahue, M. and L. Siegel (2006) "Working in the Uncharted Technology Frontier: Characteristics of Women Web Entrepreneurs", *Journal of Business and Psychology*, 21(1): 127-147.
- Kamberidou, I. (2013) "Women entrepreneurs: we cannot have change unless we have men in the room", *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 2(6): 1-17.
- Klapper, L. and S. Parker (2010), "Gender and the business Environment for New Firm Creation", *World Bank Research Observer*, 26(2): 237-257.

- Knorr, H., Garzon, D. and D. Martinez (2011) "Motivations and differences upon reconciling professional and personal life: an empirical study of businesswomen and businessmen in Valencian Community", *International Entrepreneurship Management Journal*, 7(3): 391-412.
- Manolova, T., Carter, N., Manev, I. and B. Gyoshev (2007) "The Differential Effect of Men and Women Entrepreneur' Human Capital and Networking on Growth Expectancies in Bulgaria", *Entrepreneurship Theory and Practice*, 31(3): 407-426.
- Morris, M., Miyasaki, N., Watters, C. and S. Coombes (2006) "The Dilemma of Growth: Understanding Venture Size Choices of Women Entrepreneurs", *Journal of Small Business Management*, 44(2): 221-244.
- Narodna skupština Republike Srbije (2011) „Zakon o privrednim društvima“, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 36/2011 i 99/2011.
- Orser, B. and S. Hogarth-Scott (2002) "Opting for Growth: Gender Dimensions of Choosing Enterprise Development", *Canadian Journal of Administrative Science*, 19(3): 284-300.
- Robichaud, Y., Zinger, T. and R. LeBrasseur (2007) "Gender differences within early stage and established small enterprises: An exploratory study", *International Entrepreneurship and Management Journal*, 3(3): 323-343.
- Rosa, P., Hamilton, D., Carter, S. and H. Burns (1994) "The Impact of Gender on Small Business Management: Preliminary Findings of a British Study" *International Small Business Journal*, 12(3): 25-32.
- Storey, D. J. (2010) *Understanding the Small Business Sector*, Hampshire: Cengage Learning EMEA.
- Stošić, D. (rad prihvaćen za publikovanje) "Aspects of the Business Success Important to Female Entrepreneurs in Urban Areas of the Republic of Serbia – A Pilot Study", *Economic Annals*.
- Стошић, Д. (2015) *Раст и развој малих и средњих предузећа у власништву предузетница*, Докторска дисертација, Ниш: Економски факултет Универзитета у Нишу.
- Tan, J. (2008) "Breaking the "Bamboo Curtain" and the "Glass Ceiling": The Experience of Women Entrepreneurs in High-Tech Industries in an Emerging Market", *Journal of Business Ethics*, 80(3): 547-664.
- UNESCO Institute for Statistics (2012) "*International Standard Classification of Education – ISCED 2011*", Montreal: UNESCO.
- Verheul, I. and R. Thurik (2001) "Start-Up Capital: "Does Gender Matter?"", *Small Business Economics*, 16 (4): 329-345.
- Vlada Republike Srbije (2015) "Strategija za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015. do 2020. godine" *Službeni glasnik RS*, br. 55/05, 71/05-ispavka, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12-US, 72/12, 7/14-US i 44/14.
- Vossenbergh, S. (2013) "*Women Entrepreneurship Promotion in Developing Countries: What explains the gender gap in entrepreneurship and how to close it?*" Maastricht School of Management: Working Paper No. 2013/08: 1-29.

- Watson, J. (2002) “Comparing the Performance of Male and Female Controlled Businesses: Relating Outputs with Inputs”, *Entrepreneurship Theory & Practice*, 26(3): 91–100.
- Xavier, S. R., Ahmad, S. Z., Nor, M. L. and M. Yusof (2012) “Women Entrepreneurs: Making a Change from Employment to Small and Medium Business Ownership”, *Procedia Economics and Finance*, 4: 321-334.

THE DIFFERENCES IN THE IMPORTANCE OF CERTAIN ASPECTS OF BUSINESS SUCCESS FOR FEMALE ENTREPRENEURS OF DIFFERENT AGE AND EDUCATION

Abstract: The aim of this paper is to examine the importance of different aspects of business success for different age and educational groups of female entrepreneurs in the Republic of Serbia. An empirical study was conducted on a sample of 40 female entrepreneurs from several urban areas in the Republic of Serbia. The data are analysed by conducting the Principal Component Analysis (PCA) and one-way Multivariate Analysis of Variances (MANOVA). Results show that all different aspects of business success that were examined can be grouped around two main dimensions – qualitative and quantitative one. Although certain differences in the importance of these dimensions between female entrepreneurs of different age and education were found, they were not statistically important. However, this research can be seen as a pilot study, so further research, which would possibly presuppose a realization of a larger sample, can be carried out starting from the defined conceptual and methodological framework.

Keywords: female entrepreneurship, business success, education, age